

LIBER SENTENTIARUM

AC

DICTORUM MEMORABILIA

MAGISTRI ALANI DE INSULIS

Concionatoribus ac in universum theophiliæ studiosis omnibus
utilissimus,

Ex antiquo etiam Dunensis bibliothecæ ms. codice nunc primum in lucem productus.

141 1. In Christi Nativitate, duo soles appa-
ruerunt Romæ, ex quibus duobus factus est unus
sol : ad significandum, quod sol humanæ naturæ, et
sol divinæ naturæ, convenirent in unitatem unius
personæ.

2. Hieronymus, in Annalibus Hebræorum, di-
cit se reperisse signa xv dierum ante judicium.
Sed utrum continui futuri sint, aut interpolati,
non expressit. In prima die, erget se mare xl cu-
bitis supra altitudinem montium, stans in loco suo
quasi murus. Secundo tantum descendet, ut vix vi-
deri possit. Tertio marinæ belluæ apparentes super
mare, dabunt rugitus usque ad cœlum. Quarto ar-
debit mare. Quinto herbæ et arbores dabunt rorem
sanguineum. Sexto ruent ædificia. Septimo petræ
ad invicem collidentur. Octavo generalis fiet terræ
motus. Nono æquabitur terra. Decimo exhibunt ho-
mines de cavernis terræ, et incident velut amentes,
nec mutuo poterunt loqui. Undecimo surgent ossa
mortuorum, et stabunt super sepulcra. Duodecimo
cadent stellæ. Decimo tertio morientur viventes, ut
cum mortuis resurgent. Decimo quarto ardebit eœ-
lum et terra. Decimo quinto fiet novum cœlum, et
terra nova, et resurgent omnes.

3. O homo, quis tibi erit animus, cum tremiscent
angeli? Quid faciet virgula deserti, ubi movebitur
cedrus paradisi? Omnia consurgent adversum te.
Te judicabit Deus Trinitas auctoritate; te judicabit
homo Christus judicii execuzione; te judicabunt
angeli sententiæ approbatione; te judicabunt sancti,
operatione; te judicabit conscientia, peccatorum re-
velatione; te judicabit diabolus, accusatione. Te
judicabit gehenna damnatione, nisi in præsenti te
judices.

4. Qui sedes super cherubim, etc. (IV Reg. xix).
Cherubim dicitur, cœlicus ordo; dicitur et cheru-
bim, scientiæ plenitudo, et charitatis consummatio;
super primum cherubim, id est supra ordinem an-
gelicum sedet Deus per subjectionem, quia ordo ille
ei subjectus est ad serviendum, et obediendum, ad

A ministeria exsequendum. Super secundum cheru-
bim, id est supra plenitudinem scientiæ, per incom-
prehensibilitatem, quia omnis scientiæ plenitudo
deficit ad ejus comprehensionem. Supra tertium cherubim sedet per charitatem eminentem, quia
charitas Dei exsuperat omnem charitatem. Primus cherubim duas habet alas, naturæ subtilitatem, et
ingenii perspicacitatem: his enim quasi duabus alis
volat ad comprehendendum mysteria. Secundus cheru-
bim duas habet alas, id est duo Testamenta, qui-
bus velat divina mysteria; ad quod significandum,
142 cherubim in tabernaculo duabus alis velabat
propitiatorium; quia sub duobus Testimentis, quasi
sub cherubim alis, latet divinæ majestatis secre-
tum.

B Tertius cherubim, id est charitas, duabus insi-
gnitur alis, dilectione Dei, et proximi: altera ascen-
dit ad diligendum Deum, altera descendit ad diligendū proximum. His duabus alis velat cherubim
propitiatorium, quia tota divinæ miserationis propi-
tiatione in mandato charitatis compleetur. Hi duo
cherubim versis vultibus in propitiatorium se respi-
ciunt, quia plenitudo scientiæ et charitatis perfe-
ctio, ad divinæ majestatis propitiationem tendunt, et
in se vultus proprios reflectunt, quia nec scientia
sine charitate perficitur, nec charitas sine scientia
consummatur. Unde dicitur: Quantum diligis, tan-
tum scis.

C 5. Excita potentiam tuam et veni (Psal. LXXIX).
Id est mitte Filium tuum in carnem, id est veni in
mundum, per Filii incarnationem. Tripliciter dici-
tur Filius dormire, tripliciter excitari. Dormiebat
Filius ante incarnationem in sinu Patris, ubi som-
nus erat, quies æterna. A somno hujus quietis Pa-
ter Filium excitavit, quando in carnem misit, ut
hominum profectibus invigilaret. Videbatur etiam
dormire ante incarnationem, in cordibus hominum,
per fidem teponem.

Dormisse etiam dicitur Filius Dei in morte. Hi
mors fuit dormitio; resurrectio, excitatio. In statu

etiam præsentis vitæ ubi Deus permittit malos in temporalibus florere, bonos efflorere, clamat fidelis populus ad Patrem dicens : O Pater, excita potentiam tuam et veni. Quasi dicat : Filius tuus modo videtur dormire, quando non reddit præmia justis, supplicia injustis; excita Filium tuum ad judicandum, et veni in Christo ad judicium.

6. Qui regis Israel, intende (*Psal. lxxix*). Id est qui fidem populum spiritualiter videntem Deum, regis ad conservandum in essentia, ad justificandum in gratia, ad glorificandum in gloria. *Intende*, id est Filium mitte.

Qui deducis velut orem Joseph (*ibid.*), Joseph qui interpretatur, *auctus*, figuravit Christum; Joseph matri gaudium auxit nascendo; Ægyptus consulendo; fratribus, a fame liberando; Patri, se præsentialiter exhibendo. Sic Christus auxit gaudium matri Virgini, generatione; Ecclesiæ, regeneratione; peccatoribus, dando consilia vitae; Patri, exhibendo signa victoriae. Unde et ipse fuit quasi celestis Augustus. Quia sicut terrestris Augustus auxit rempublicam mundi, ita et Christus auxit rempublicam cœli.

Hunc ergo Joseph, id est Christum, deduxit Dominus Pater velut ovem, quia velut ovis Patri est oblatus ad occisionem sine murmure ductus. Ovis parvula balatum matris in grege agnoscit; Christus agnovit Patrem obedientia; matrem cura, quia eam Joanni commendavit; discipulos diligentia, quia pro ipsis oravit. Unde et Christus Agnus dicitur, ab agnosco, agnoscis. Atque hiuc in missa sermo ei dirigitur sub nomine celestis Agni, ut sit sensus : *Agnus Dei*, qui agnovisti Patrem obedientia, miserere nobis; *Agnus Dei*, qui agnovisti tuos diligentia, dona nobis pacem.

7. Dominus prope est (*Philip. iv*) : ut a malo liberet, ut in bono conservet, prope est unicuique. Satis de propinquuo mors imminet; prope est Dominus homini, quia appropinquat dies judicii, et ideo, *nihil solliciti sitis* (*ibid.*).

Est sollicitudo necessitatis, et est sollicitudo curiositatis. Non prohibet Dominus sollicitudinem quæ est ad necessitatem, sed quæ est ad superfluitatem, ut sollicitudo terrenorum non præponatur sollicitudini æternorum. Conceditur sollicitudo naturæ, sed inhibitetur sollicitudo luxus et avaritiae. Unde in Evangelio dicitur : *Nolite solliciti esse de crastino* (*Matth. vi*), id est de futuro. Maxime bis inhibitetur sollicitudo, qui habent redeuntem pecuniam, quia redditus debet excludere **143** sollicitudinem nimiam; conceditur autem sollicitudo acquirendi victualia usque ad annum, sed non licet extendere usque ad anni terminum, quia in sequenti anno redeunt victualia providente natura.

Sequitur : *Sed in omni oratione et exspectatione* (*Philip. iv*). Hic insinuatur, quod si æterna petantur, terrena adjiciantur. Unde dictum est : *Primum quærite regnum Dei*, etc. (*Matth. vi*.) Insinuatur quod, ideo cessare debet nimia sollicitudo temporalium,

A quia temporalia unit petitio æternorum. Potest tamen fidelis licite petere terrena, non ut ibi finis constituatur, sed ut ad supremum finem, id est Deum, petitio dirigatur. Ut ideo terrena petantur, ne ad curam terrenorum mens humana sollicitudine distrahabatur, sed libere Domino famuletur.

Qualiter autem petitiones nostræ apud Deum innotescant, id est miserationi divinæ placeant ostendit, cum ait : *In oratione et exspectatione* (*Philip. iv*). Duo debent informare petitionem, oratio et exspectatio, quia oratio sine perseverantia non proficit ad effectum. Notitia orationis, nihil aliud est quam approbatio orationis. Unde Dominus ad malos loquens, ait : *Nescio vos* (*Matth. xxv*), id est non approbo.

B 8. Aliquando bonum oramus, sed ad illud animum non dirigimus, sed ad aliud bonum. Ut, si quis petat a Deo, ut in bonis conservetur, tamen interim cogitet ut eleemosynam largiatur pauperi; hæc oratio bona est, sed quodammodo inordinata, quia vox aliquando discordat a mente, et hic intermiscat se peccatum veniale, quando fit ex negligencia, contra quod dicitur a Domino : *Cum oras, intra in cubiculum, et clauso ostio, ora Patrem tuum in abscondito*, etc. (*Matth. vi*). Quasi dicat : Cum eras voce, ad illud quod oras mentem dirige. Aliquando bonum voce oramus, et tamen ad aliud malum mentem dirigimus; et sic orare, est mortale peccatum. Unde dicitur : *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me* (*Matth. xv, Marc. vii*). Aliquando aliquis orat malum, et animo malo; et illud est pessimum. Aliquando bonum orat, et bene, et quod loquitur, habet in corde; et istud est optimum.

DE NATIVITATE DOMINI.

9. Propter Sion non tacebo, et propter Hierusalem non quiescam, donec egrediatur ut splendor justus ejus, et Salvator ejus lampas accendatur (*Isa. lxii*).

Quasi dicat Isaías : *Propter Sion*, id est ut Ecclesia de Judæis Salvatoris adventum intelligat, et *propter Hierusalem non quiescam*, id est ut Ecclesia de gentibus sui Redemptoris adventum agnoscat, *non tacebo a prædicatione Verbi Dei; non quiescam ab officio prædicationis, donec egrediatur ut splendor justus ejus*, id est donec per meam prophetiam adventus Christi veniat in hominum notitiam. Christus antonomastice dicitur Ecclesiæ Justus, quia secundum divinam naturam, est ipsa justitia, et secundum humanam, resertus justitiae plenitudine consummata, et ab ipso procedit totius Ecclesiæ justitia. Qui ut splendor dicitur egredi secundum utramque naturam; in divina natura egreditur a Patre velut splendor ab igne; nam, sicut splendor igni est coævus, sic Filius Patri coæternus; et sicut per splendorem de igne habet notitia, sic per Filium de Patre operatur scientia. Sicut splendor procedit ab igne sine ignis aliqua permutatione; sic Filius procedit a Patre, sine Patris aliqua per-

mutatione. Egressus est etiam secundum humanam naturam, ut splendor in uterum Virginis, quia sicut splendor a sole procedens vitream fenestram intrat, illuminat, nec aliquo modo frangit vel violat; sic splendor cœlestis solis intravit in uterum Virginis, et eam Spiritus sancti gratia illuminavit, nec sigillum virginitatis aliquo modo fregit, vel violavit. Egreditur etiam a Patre velut splendor in mentem humanæ animæ, quando ab ea tenebras vitorum climinat, et eam splendore **144** gratiæ cœlestis illuminat. Sequitur: *Et Salvator ejus ut lampas accendatur. Lampas figurat humanam naturam. Lampas ex se non emittit lumen, ita humana natura ex se non habet gratiæ splendorem. Ex concursu tamen olei et flammæ, lampas perfunditur luce. Ante adventum Christi, humana natura erat lampas sine lumine. Sed lampas ista est accensa, quando humanitas a Christo est assumpta, et tunc lampadi, id est humanæ naturæ infusum est oleum divinæ gratiæ, et sic in ea splenduit flamma divinæ naturæ. Salvator igitur ut lampas accensus est, quando humanam naturam in se oleo divinæ naturæ perfudit, et flamma Divinitatis accensa est, et sic in nocte hujus mundi præbuit lumen mentibus. Et videbunt gentes justum tuum, etc. (Isa. LXII.) Quidam visu materiali in carne, quidam visu mentali in Deitate. Et cuncti reges inclytum tuum; reges, inquam, illi qui terram judicant, id est in se terrenitatem damnant. Inlytum tuum, Christus inclytus dicitur, id est valde gloriosus. Et vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini nominavit (ibid.). Per adventum Christi nomen Ecclesiæ mutatum est, quia quæ prius sterilis dicebatur, nec mater plurium nuncupabatur; et quæ prius dicebatur non misericordiam consecuta, jam dicitur misericordiam consecuta. Quod significatum est per mutationem nominis Saræ, quæ prius dicebatur Sarai, postea dicta est Sara (Gen. xvii).*

Et eris corona gloriae in manu Domini, et diadema regni in manu Dei tui (Isa. LXII). De multipli diademate legimus. Diadema Christi dicitur humana ejus natura. Diadema caret principio et fine, quia circularis est formæ. Unde diadema dicitur, quasi duo demens, principium et finem. Diadema caput obumbrat, regnum significat. Diademati aurum D materia præstat. Cum autem concupiscentia sit principium nostræ humanæ naturæ; finis, mors sine redditu; humana Christi natura hoc principio, et hoc fine caruit, quia non eum concupiscentia concepit, sed charitas genuit; et licet ab humana Christi natura ad tempus, vita recesserit, tamen maturius ad ipsam reddit. Hæc corona caput Christi coronavit; quia sol deitatis latuit sub umbra humanitatis.

Hoc signum regni fuit, quia in hoc quod hominem in excellentiori genere humanitatis assumpsit, in qua plenitudo gratiarum fuit, quod hominum rex futurus esset significavit. Hæc corona ex auri materia fuit, quia ex puriori statu humanæ naturæ

A processit. De hoc diademate dicitur ad filias Sion, id est ad fidèles animas: *Egredimini, filiae Sion, mente, et videte, fide et devotione, regem Salomonem, id est Ecclesiasten pacificum, scilicet Christum, in diademate, id est in humana natura, qua coronavit eum mater sua, id est virgo Maria; in die desponsationis ejus et in die lætitiae cordis illius (Cant. iii).* Quia qua die thalamum virginis uteri intravit, sibi virginem desponsavit, et eam spirituali mentis lætitia insignivit. Secundum diadema Christi, est ordinata series fidelium, de qua dicitur: *Ut castorum acies ordinata (Cant. vi).* In corona, quædam ex legitimo ordine disponuntur, corona lapidibus insignitur, corona cedit in gentis honorem. Sic in conventu fidelium, sancti legitimo ordine disponuntur: *conventus etiam fidelium sanctis, velut lapidibus pretiosis insignitur, et in Christi honorem cedit, quia quodammodo vita fidelium Christum insignit.* Hoc diadema principio caret et fine, quia a se excludit principium misericordiæ, id est culpam, et finem, id est gehennam. De hac corona dicitur: *Posuisti, Domine, super caput ejus coronam de lapide pretioso (Psal. xx).* Et hoc dicitur de Ecclesia. Et, «*eris corona gloriae in manu Dei tui.*» Hoc diademate coronavit eum mater sua, id est Ecclesia. Tertia corona ex spinis fuit, *qua coronavit eum mater sua, id est Iudæa;* de qua dicitur: *Et plectentes imposuerunt ei spineam coronam (Joan. xix).* Quarta corona est gloriæ et immortalitatis, de qua dictum est: *Gloria et honore coronasti eum, Domine (Psal. viii).*

145 DE NATIVITATE DOMINI ITERUM.

D 10. *Populus gentium qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam (Isa. ix).* Ante adventum Christi, Iudeus ambulabat in tenebris ignorantia; gentilis, culpa; fidelis, post mortem in tenebris peccata. Iudeus ambulabat in incerto, gentilis in lubrico, fidelis post mortem sedebat in obscurio. Sed populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam, id est Christum, qui est lux vera, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum (Joan. i). Hanc lucem vidit Iudeus in carne, gentilis in fide, fidelis post mortem, in felici exspectatione. Hæc lux venit in mundum, ut gentilis crederet, ut fidelem a morte liberaret. Unde hujus lucis ortum, modicam lucem videbat Iudeus, intelligentia legis; modicam videbat gentilis, investigatione rationis; modicam lucem videbat fidelis post mortem in sinu quietis; modicam lucem videbat Iudeus in legis signaculo; gentilis in creaturæ speculo, fidelis post mortem in refrigerio.

Sed sedentibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis (Isa. ix). Triplex est mors, triplex umbra, triplex regio. Mors corporalis, sive naturalis, separatio est corporis et animæ; secunda mors, mors animæ, id est separatio ejus a Deo; tertia, gehennæ. Primæ mortis umbra est infirmitas, quia sicut in umbra appetet rei imago, sic infirmitas naturalis mortis est similitudo. Umbra secundæ mortis, peccatum est, quia in mortali peccato anima a Deo

separatur; et sicut ab imagine venitur ad rem, ab umbra venitur ad veritatem; sic per peccatum venitur ad mortem. Illæ autem tenebrae in quibus erant fideles post mortem, existentes in sinu Abrahæ, erant quasi umbrae mortis æternæ; quia per illas tenebras in quibus erant ibi, significantur illæ in quas demergentur damnati. Regio umbræ primæ mortis, mundus est; regio umbræ secundæ mortis, malorum conventus; regio umbræ tertiae mortis, Abrahæ sinus. Tam Judæis ergo quam gentibus per torporem vitiorum jacentibus in regione umbræ primæ mortis, id est in mundo viventibus; et in regione umbræ secundæ mortis, id est in conventu malorum torpentibus, lux orta est, id est Christus per incarnationem, ut utrosque illuminaret ad intelligendum, utrosque irradaret ad credendum. *Habitantibus in regione umbrae mortis, id est sanctis in sinu Abrahæ requiescentibus, Sol justitiae est ortus, ut et eos a tenebris inferni liberaret, et eos luce æterna perfunderet.* Nec mirum: *Parvulus enim natus est nobis, et Filius datus est nobis (Isa. ix).* Parvulus ætate, maximus majestate. Nobis appareat in mundo, ut ei compareamus in cœlo.

Et ideo principatus super huncerum ejus (*ibid.*). Crux quam Christus gessit in humeris, eleganter dicitur principatus, quia per ipsum triumphavit de diabolo, ne manus suæ potentiae ad nos extenderet; triumphavit de mundo, ne per amorem ad nos accederet; de peccato, ne regnaret in nobis; de morte, ne permaneret; de veteri homine, ne insurgeret. *Et vocabitur nomen ejus, admirabilis* (*ibid.*). O quam elegans nominis impositio! Christus admirabilis in natura, quæ caret initio in genitura, quia genitus ab æterno; in matris conceptione, in nativitate, in morte, in resurrectione. Admirabilis etiam in consilio reperitur, unde et *consiliarius* (*ibid.*) dicitur; alto enim Dei consilio ordinavit, ut sicut per hominem intravit culpa, ita per hominem rediret gratia; et sicut in ligno præcessit transgressio, ita et in ligno celebraretur redemptio; et sicut passio Christi fuit Judæis *odor mortis in mortem*, ita gentibus esset *odor vitae in vitam* (*II Cor. ii*), multiplex etiam attulit salutis consilium; scripsit enim hominibus legem naturalem in corde, legem Mosaicam in codice, legem Evangelii, id est **146** legem patientiae, in carne. Et quia tam admirabilis et tantus consiliarius, ergo *Deus*. Hic duæ Christi naturæ exprimuntur; humana, cum dicitur: *Parvulus natus est nobis*, divina vero, cum additur: *Deus*. Et quis Deus? *Pater futuri sæculi*.

11. Per hoc quod Christus octava die circumcisus est in carne, figuratum est quod octava die resurrectionis circumcidendum esset a carnis passibilitate; et corpus suum, id est fidelis populus octava ætate, a corporis et animæ poenitentia. Nec solum in Christo fuit perfecta et plena circumcisio, id est circumcisio circumcisa, sed et circumcisio circumcidens. Circumcidit enim conceptionem matris a culpa; partum a poena; aquas per baptismum

A a sanctificandi impotencia; crucem ab ignominia; sepulcrum a corruptione cadaveris; carnem a vinculo mortis; non ut indigeret, sed ut indigentiam nostram tolleret.

12. Non vacat a mysterio quod puor Christus circumcisus est. Per hoc enim significatur quod nos pueri, non ætate, sed puritate, debemus nos circumcidere a puerilitate; vel, quod a prima ætate, nos a vitiis debemus circumcidere.

13. Quidam prophetæ fuerunt verbo, quidam facto; ut verbo angelus qui ait: *Et vocabis nomen ejus Jesum* (*Luc. 1*). Facto, ut Joseph, quia per hoc quod factus est salvator Ægypti a fame salvando, significavit Christum futurum Salvatorem mundi, a spirituali inedia liberando.

B 14. Tres reges munera offerentes significant tres animæ potentiales vires, quæ eleganter dicuntur reges, quia animam regunt, hæ sunt; ratio, intellectus et intelligentia. Hæ ab oriente peregrinantur, quia a cœlesti oriente, id est a Deo, in animæ dotes transmigrant. Per myrrham, quæ cadaveribus mortuorum opponitur, historia figuratur, quia ipsa circa res caducas et transitorias vertitur. Hanc offert ratio, quia circa historialia ejus versatur consideratio. Per thus, figuratur tropologia, sive moralitas, hæc offert suavitatis odorem; hanc offert intellectus, quia circa formas ejus versatur intuitus.

Per aurum significatur anagoge, id est cœlestium consideratio, quia sicut aurum inter metalla prærogativam retinet; sic anagoge inter intelligentias monarchiam retinet. Unde anagoge quasi sursum ductio. Hanc offert superior animæ potentia, id est intelligentia, quæ sola contemplatur divina.

15. *Ecce mitto angelum meum, qui præparabit viam ante faciem tuam* (*Malach. iii; Matth. xi*). Filius Dei dicitur splendor et forma substantiae Patris (*Hebr. i*), et ideo facies dicitur, quia sicut in facie hominis voluntas perpendiculariter; sic per Filium, Patris voluntas dignoscitur. Est autem multiplex Patris facies; facies, proles ejus unica; unde dicitur: *Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam*. Facies dicitur misericordia, unde dicitur: *Ne avertas faciem tuam a me* (*Psalm. lxviii*). Facies est præsentia, unde dicitur: *Infirmabuntur et peribunt ante faciem tuam* (*Psalm. ix*). Facies dicitur cognitio manifesta, unde dicitur: *Videbimus Deum facie ad faciem, sicuti est* (*I Cor. xiii*).

16. Quadruplex est templum Dei. In quolibet est oblatus Filius Deo Patri. Templum Dei humana natura, de qua dicitur: *Solvite templum hoc, et post triduum, etc.* (*Joan. ii*). Templum Dei etiam dicitur, templum materiale, de quo dicitur: *Et venit in Spiritu in templum* (*Luc. ii*). Templum etiam dicitur præsens Ecclesia, unde: *Templum Dei sanctum est, quod estis vos* (*I Cor. iii*). Templum dicitur vita æterna; unde: *Adorabo ad templum sanctum tuum, in timore tuo* (*Psalm. v*). Ad primum templum venit Christus per incarnationem; ad secundum, secundum consuetudinem; ad tertium, per hunc

generis visitationem; ad quartum, per ascensionem.

17. Triplex legitur Christi adventus; primus, in carnem, per misericordiam; secundus, in mentem hominis, per gratiam; tertius ad judicium, per gloriam. *Quis poterit cogitare diem adventus ejus primi?* (*Malach. iii.*) *Quis poterit comprehendere diem vel horam, veniendi modum vel formam?* quomodo coeleste terreno, invisible visibili, illocale locali, uniretur unione ineffabili? *Quis etiam potest cogitare diem adventus alterius, ubi animæ per gratiam illabitur Spiritus sanctus?*

Quid enim magis incomprehensibile, quam adventus sine motu; illapsus sine transitu, motus in tranquillitate, lapsus in quiete? Tertium etiam adventum quis poterit cogitare, quando veniet judicare vivos et mortuos, quando judicabit in maiestate, qui judicatus fuit in humilitate; quando timebunt angeli *quis stabit ad videndum eum?* (*ibid.*) quasi dicat: *Rarus ad coelestia erectus, primum Christi videbit adventum; rarus stabit in virtutibus, ut intelligat spiritualem Christi ad se adventum. Quis stabit in virtute in die judicii, ut audeat eum videre in maiestate?* *Circumdederunt me gemitus mortis, et dolores inferni circumdederunt me* (*Psal. xvii.*), id est peccata pro quibus dolendum, et quæ ducunt ad inferni tormentum, *circumdederunt me.* Sunt autem tres species dolorum inferni; dolores inferni possunt dici dæmones, culpæ mortales, poenæ infernales. Sunt autem species poenarum infernorum, quatuor; vermis conscientiæ, flamma geheunæ, revelatio culpæ, carentia visionis divinæ. Prima poena secretior, secunda gravior, tertia erubescibilior, quarta damnosior. Illi ergo qui in poenis inferni sunt, clamare possunt: *Circumdederunt me gemitus mortis æternæ.* A simili, per contrarium, quilibet fidelis in requie constitutus, dicere potest: *Circumdederunt me gaudia vitae, et deliciae paradisi circumdederunt me.* Considera, o homo, quot et quantis sis circumvallatus miseris, et nihil invenis in humano statu, quod non sit plenum dolore et gemitu.

18. *Scindite corda vestra* (*Joel. ii.*). Cor humanum multipliciter scinditur. Scinditur, quando in diversa distrahitur, ut cor avari; scinditur, quando partim dividitur in Deum, partim in mundum, quale est cor hominis tepidi.

Cor scinditur per contritionem, quod prius clausum erat per obstinationem. Primum est cor hominis frigidi, secundum hominis tepidi, tertium hominis calidi. Primum cor scindit cupiditas, secundum duplicitas, tertium charitas. De primo dicitur: *Corde et corde locuti sunt* (*Psal. xi.*). De secundo: *Nemo potest duobus dominis servire* (*Math. vi.*). De tertio: *Cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies* (*Psal. l.*). Scindendum est cor nostrum ad diligendum Deum, scindendum est, ad intelligentem, ad pœnitendum.

19. *Rogamus vos et obsecramus, etc.* (*I Thess.*

A iv.) Rogamus, quando aliquid simpliciter petitum, obsecramus quando cum admiratione oramus.

Eleganter dictum est, *ambuletis* (*ibid.*). Ambulare enim notat profectum de gradu in gradum. Nec simpliciter dictum est, *ambuletis*, sed *quemadmodum accepistis a nobis*. Ille eo modo ambulat quomodo accepit a prædicatore, qui illud quod audit implet eo sine quo dictum est a docente; qui non solum implet rei substantiam, verum etiam circumstantiam. Sequitur: *Sic ambuletis ut abundetis magis* (*ibid.*). Ambulare non solum notat profectum virtutum, verum etiam perseverantiam boni operis; ut sic abundetis magis, non solum perseverando, verum etiam de virtute in virtutem proficiendo (*Psal. lxxxiii.*); quia sicut justum est, ut *qui in sordibus est, sordescat adhuc* (*Apoc. xxii.*); sic justum est, ut qui in virtutibus est, abundet adhuc; quia charitas data meretur augeri; aucta, meretur perfici. *Hæc ergo voluntas Dei sanctificatio vestra, ut abstineatis a fornicatione* (*I Thess. iv.*). Duplex est fornicatio, carnalis et spiritualis. Carnalis, quæ sit in corpore; spiritualis, quæ sit in mente, per peccatum mortale; ubique fornicatio carnalis, ibi spiritualis, sed non e converso. Tota Scriptura Novi et Veteris Testamenti prohibet fornicationem, quia ad hoc peccatum videt hominem proniorem.

Homo enim proclivior est ad carnis lubricum; C quia in luxuria conceptus, quadam hæreditario jure videtur caro concupiscere. 148 Non ergo credat homo se posse licite vacare libidini, quia ejus est addicta origini. Frequentius et manifestius prohibetur fornicatio, quam alia hominis exorbitatio; et sub nota fornicationis carnalis, prohibetur spiritualis. Tunc enim anima spiritualiter fornicatur, quando in mortale peccatum labitur; quia tunc recedit a Deo, et fornicatur cum diabolo. Abstinendum ergo a fornicatione: *Ut sciat unusquisque nostrum suum vas possidere in sanctificationem et honorem* (*ibid.*). Triplex est vas hominis, sacra Scriptura, caro humana, uxor propria.

Vas dicitur sacra Scriptura, quia in ea vinum spiritualis intelligentiæ continetur; vas, caro humana, quia in ea anima recipitur; vas, uxor propria, quia in ea proles concipiatur. Primum vas aureum, propter sapientiam, argenteum propter eloquentiam. Secundum vas luteum, propter carnis corruptelam. Tertium potest dici carneum, quia in eo celebratur carnale commercium. Primum possidere debemus in sanctificationem et honorem; ut non illud corrumpamus per hæreticam expositionem, sed sanctificemus per legitimam spiritualis intelligentiæ inquisitionem.

Vas etiam secundum, id est corpus nostrum debemus possidere, cohærendo in sanctificatione virtutum, et honore, ne in honore aliquia turpitudine. Quia sicut homo studet officiorum suorum

vasa munda servare ; ita membrorum suorum offl-
cinas, debet per continentiam honorabiles exhibere.
Conjugatus etiam quilibet tenetur vas suum, id est
uxorem, possidere, in sanctificationem ; non tur-
piter ea abutendo, non in passione desiderii, ut nec
saltem desiderium sit ibi, quod est lascio et animæ
passio. O miser homo ! luxuriam putas esse dele-
ctionem, et Apostolus vocat eam, passionem. Si
ibi delectatio, falsa est et momentanea, immunda,
peremptoria.

20. Oculi mei semper ad Dominum (Psal. xxiv).
Quidam dirigunt oculos materiales ad creaturas,
ut in eis per concupiscentiam delectentur. Contra
quam delectationem dictum est : *Averte oculos meos
ne videant vanitatem* (Psal. cxviii). Vana scilicet,
et vane. Potest enim aliquis videre vana, et non
vane, qui ista visibilia videt ut in eis laudetur Deus.
Videt vana vane, qui vana intuetur, ut delectetur
sensus.

Nec solum oculus materialis avertendus est a va-
nitate, sed et oculus spiritualis, id est mens, ne
vana intueatur vane, id est carnales delectationes
concipiat delectandi intentione ; sed intueatur vana
non vane, id est eas consideret fugiendi gratia.

Convertantur autem oculi interiores ad verita-
tem, ut vera intueantur, et vere, id est æterna, et
ex charitate. Et hoc est quod dicit : *Oculi mei sem-
per ad Dominum*. Sunt tamen quidam qui mores
bestiales induentes, oculos declinant in terram, non
nisi terrena cogitantes. Isti sunt quasi *sus in volu-
tabro luti* (II Petr. ii), demersi in limo profundi.
Isti sapientiam suam detinent in mundi phantasiis,
de quibus Salomon : *Mulier pulchra et fatua, est
annulus aureus in naribus suis* (Prov. ii). Sus enim
maculat annulum in luto, et mulier pulchritudinem
in fetore luxuriæ. Ista sapientia est quasi annulus
oureus in naribus suis. Sus est animal gulosum et
immundum, animal luto deditum : talis est homo
mundanis deditus, cuius cupiditas omnia devorat,
quem culpa maculat, qui faci terrenorum inhiat. In
cujus naribus est annulus aureus. Nares ejus sunt,
timor mundi et amor, quibus mundi delicias quasi
quemdam odorem ad se trahit. Timor cavit ne amittat,
amor allicit ut acquirat. In his naribus quasi
annulus aureus est hominis sapientia, quæ in
timore et amore mundi expenditur, et dum hæ na-
res luto terrenorum applicantur, aureus annulus
inficitur.

Sapientia vero justi est, aureus annulus in digito
discreti. Per digitum intelligitur bona operatio ; di-
gitis enim operamur. Unde, dives sepultus in in-
ferno, loquens ad animam pauperis quiescentem in
sinu Abrachæ ait : *Intingat extreum digiti sui in
aquam, ut refrigeret linguam meam* (Luc. xvi), id est
si minimum bonorum operum ipsius haberem, mi-
norem poenam sustinerem.

**21. 149 Exsultemus ab uberibus consolationis
nostræ (Isa. LXVI).** Alia sunt ubera desolationis, alia
consolationis, alia absolutionis. Urema desolationis

A sunt, peccati delectatio, et ejusdem continuatio,
quæ ubera propinat mater consuetudo. Unde Job
in persona humani generis, dolet se lactatum uber-
ibus pravæ consuetudinis. Ab his uberibus abla-
ciatur, qui volens accedere ad mensam Dominicam,
de peccato dolet, a peccato recedit, et poenitet. Et
hoc fieri solet, quando aliquid amarum uberibus
pravæ consuetudinis apponitur ; quod sit, quando
filius a patre temporali tribulatione flagellatur. Urema
consolationis sunt ubera matris Ecclesiæ, scilicet,
doctrina et vita. Ab uno ubere, scilicet a doctrina,
lac procedit ; ab altero ubere, id est vita, mel defluit ;
quia doctrina sovet, vita demulcit. De his uberibus
dicit Sponsa : *Inter ubera mea commorabitur* (Cant. i).
Urema absolutionis sunt ubera Jerusalem cœle-
stis matris nostræ, quæ triumphat in cœlis. Hæc
sunt, libertas a culpa, et libertas a poena. Ab his
uberibus exsultant, qui in cœlis triumphant. De his
uberibus dicitur : *Dulciora sunt ubera tua vino* (ibid.).
Exsultemus ergo ab uberibus consolationis,
bibamus lac quod propinat doctrina ; satiemur melle,
quod propinat fidelium vita. Unde de Ecclesia dicitur : *Mel et lac sub lingua tua* (Cant. iv).

Eleganter autem per lac figuratur sacra doctrina,
vel sacra Scriptura ; quia sicut in lacte triplex est
substantia, seri, casei, butyri, sic in sacra Scrip-
tura, triplex est intelligentia, historica, allegorica,
tropologica. Per serum, figuratur historia, quia sic
ut serum substantiæ est vilioris, et saporis minoris,
sic historia vilioris et minoris delectationis. Per
caseum qui solidioris est substantiæ, et nutritiæ,
et separatur a sero, figuratur allegoria, quæ animæ
intelligentiam nutrit, et solidius animam pascit.
Per butyrum quod pinguis est et lenificativum
habet substantiam, figuratur tropologia, quæ sua-
vius sapit palato mentis. Per mel quod latet in cel-
lulis, figuratur vita fidelium, quæ latet in humani
corporis testa, velut favus in cellula. Exsultemus
ergo ab uberibus nostræ consolationis, ut pervenia-
mus ad ubera absolutionis.

22. Triplex est tabernaculum Christi. Tabernacu-
lum humana natura, tabernaculum Ecclesia, taberna-
culum vita æterna. De primo dicitur : *In sole posuit
tabernaculum suum* (Psal. xviii). De secundo : *Quam
dilecta tabernacula tua, Domine!* (Psal. LXXXIII.) De
tertio legitur : *Domine, quis habitabit in tabernaculo
tuo ?* (Psal. xiv.) In primo sicut pugnans, in secundo
regnans, in tertio triumphans. Primum tabernacu-
lum sicut compositum ex cortinis cilicinis, secun-
dum ex pellibus rubricatis, tertium ex pellibus hya-
cinthinis. Humana etenim Christi natura quodam-
modo sicut cilicina, quia propter defectus humanos
aspera ; assumpsit enim Christus saccum meriti,
non meritum sacci, id est poenam, non culpam.
Unde et Christus in Psalmo, se dicit indutum cilicio
(Psal. xxxiv). Secundum tabernaculum, id est Ec-
clesia, compositum est ex pellibus rubricatis (Exod.
xxxvi), id est ex sanctis, variarum tribulationum
sanguine rubricatis. Tertium tabernaculum, id est

vita æterna, ex pellibus hyacinthinis (*ibid.*). Hyacinthus colorem præfert cœlestem; hyacinthinae ergo pelles significant cœlestium præmiorum varietates, in quibus et ex quibus, vita consistit æterna. O homo, qui in tabernaculo corporis constitutus es, qui in tabernaculo Ecclesiae positus, toto corde ad cœleste tabernaculum aspira, ut merearis in Sancta sanctorum intrare, id est in vitam æternam. In qua est cherubim, id est angelica natura, in qua est arca fœderis, id est humana Christi natura; in qua est urna plena manna, id est anima Christi, plena gratia cœlesti; in qua est aurea corona, id est cœlestis beatitudo; In qua aureola, id est beatitudinis quædam superadditio; in qua est propitiatorium, id est divina majestas.

23. *Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste; non tamen sicut ego volo, sed sicut tu vis* (*Matth. xxvi*). Ecce quomodo in Christo duo loquantur, et de diversis loquantur! Loquitur sensualitas, loquitur ratio. Loquitur sensualitas ex nostra infirmitate; loquitur ratio ex divina firmitate; loquitur sensualitas ex humano **150** affectu, loquitur ratio ex divino effectu. Ait sensualitas: *Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste.* Ait ratio: *Non tamen sicut ego volo, sed sicut tu vis.* Ecce voluntates istæ diversæ, non adversæ; volunt contra diversa, sed non tendunt in contraria. Proponit sensualitas, disponit ratio. In nobis frequenter sensualitas et ratio non solum sunt diversæ, sed etiam adversæ, quando sensualitas vult malum, ratio bonum.

Unde Apostolus in persona humani generis ait: *Sentio aliam legem in membris meis, repugnarem legi mentis meæ* (*Rom. vii*). Haec cogit hominem debacchari cum brutis; illa facit hominem ratiocinari cum angelis, hoc est perpetuum in mente humana duellum, quia etsi ratio aliquando sensualitatem refrenet, tamen sensualitas semper remurmurat; haec est enim rota carri, quæ fenum portat, tamen inmurmurat. Sed in arca Noe omnes bestiæ fuerunt pacificæ, quia omnes motus sensuales in humana Christi natura fuerunt pacifici, id est obedientes rationi. Christus ergo secundum sensualitatem loquens, ait: *Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste.* Multiplex est calix. Calix, passio; calix, corporis et sanguinis Dominici sumptio; calix, terrena delectatio. De primo dicitur: *Transeat a me calix iste.* De secundo dicitur: *Calix inebrians quam præclarus est* (*Psal. xxii*). De tertio dicitur, quod omnes gentes inebriatae sunt calice aureo Babylonis (*Jer. li*). Primus calix inebriat ad mortis soporem, secundus, ad sobrietatem; tertius, ad æternam damnationem. Primus calix est myrratus, secundus melleus, tertius mellitus. Unde et de ipso dicitur: *Mel distillant labia meretricis* (*Prov. v*). O homo, si tibi immineat passio ad mortem, si titillat caro, constans sit ratio, clama: *Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste, non tamen sicut ego volo, sed sicut tu.* Si instet timor præveniens passionem, non instet passio turbans rationem. Sis paratus ad

A sumendum secundum calicem, id est corpus et sanguinem Domini, clama: *Pater, si fieri potest, permaneat in me calix iste.* Si immineat tertius calix, id est, terrena delectatio, clama: *Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste.*

24. *Expurgate vetus fermentum* (*I Cor. v*). Fermentum, est malitia, quæ totam massam operum corruptit. Est autem duplex fermentum, charitatis et iniquitatis. De fermento charitatis dicitur, quod mulier miscuit modicum fermenti satis tribus (*Matth. xiii*). Fermentum misceri satis tribus, nihil aliud est, quam charitatem adjungi fidei Trinitatis. Sic ut fermentum totam massam rei cui adjungitur in suam naturam convertit; sic charitas omnia quibus adjungitur, sibi similia facit.

B *Expurgetur a nobis fermentum, ut simus nova conspersio, sicut suimus azymi.*

Azimi suimus per baptismum, id est a zyma originalis peccati, purgati. Permanentes ergo in innocentia, simus conspersio nova, conspersi cœlesti gratia. Conspersio nihil aliud est quam farina aquæ conspersa. Fidelis ergo rore cœlestis gratiæ respersus, est conspersio nova. Nota quod fidelis ut fiat cibus Christi, et Christus cibus justi, primo debet inter duas molas moli et conteri. Inter timorem videlicet et spem; et sic in farinam spiritualem redigi, consequenter abundantiori aqua charitatis respergi, et sic in panem redigi, postea igne tribulationis decoqui, et sic in cibum Christi converti.

C *Etenim pascha nostrum immolatus est Christus* (*I Cor. v*).

Pascha dicitur et hora vespertina in qua agnus comedebatur. (Unde dictum est: *Ante diem festum Pascha* (*Matth. xxvi*) et agnus Paschalis qui comedebatur; unde dictum est: *Ubi vis paremus tibi comedere Pascha* (*ibid.*)? et solemnitas paschalis; unde dictum est, ne contaminarent Pascha (*Joan. xviii*), id est solemnitatem paschalem. Christus ergo Pascha dicitur, quasi agnus paschalis, qui pro nobis immolatus est. Pascha etiam dici potest, quasi transitus, quia transiit de morte ad vitam, de mundo ad Patrem.

D *Ascendens Christus in altum, captivam duxit captivitatem* (*Ephes. iv*). **151** Multiplex legitur Christi descensus: prius descensus fuit de sinu Patris in uterum Virginis; secundo, descendit in præsepe; tertio, ad inferos. Primus, fuit ad visitandum, secundus ad significandum; tertius, ad liberandum. Similiter, multiplex fuit ejus ascensus, ascendit in crucis patibulum; ascendit ad resurrectionis triumphum; ascendit in celum. Primo ascensu ascendit ut mortem captivaret; secundo, ut eam perimeret; tertio, ut captivitatem captivam duceret. Genus humanum multipliciter, et a multis erat captivatum. A demonis potentia, a culpa, a poena; sed quod diabolus captivarat captivitate erroris, Dominus captivavit captivitatē salutis, ut jam non esset tributarium diabolo, sed obnoxium Deo; et quod captivavit culpa per diabolum, captivavit gratia per

Christum; et quod captivavit poena, captivavit gloria. Sed illa captivitas erat servitotis, ista libertatis.

Nec solum Christus bona captivitate captivavit genus humanum, sed etiam captivavit infernum, diabolum, peccatum, supplicium. Captivavit genus humanum, ut liberum esset; infernum, ne suos perderet; diabolum, ne in suos deserviret: peccatum, ne nimis abundaret; supplicium, ut minus homo illud timeret. Ipse autem victor *ascendens, dedit dona hominibus* (*ibid.*), quia distribuit stipendia suis militibus. Ecce, vermis qui sine coitu nascitur, foliis virentibus pascitur, sericum emitit ab ore, consequenter clauditur morte; denuo suscitatur, postmodum ei ad volandum ala datur; hic est sine virili semine natus, foliis virentibus, id est orationibus sanctorum delectatus, sericum emittens ab ore, id est vestimenta virtutum nobis præbens sua prædicatione, consequenter mortuus, denuo a mortuis suscitus, tandem assumptis aliis immortalitatis et agilitatis, impassibilitatis et subtilitatis, ad dexteram Patris est collocatus.

DE SANCTO JOANNE BAPTISTA.

26. Vox clamantis in deserto : Parate viam Domini, etc. (Matth. iii.)

Aliud est verbum, aliud vox verbi. Verbum dicitur proprie interior mentis conceptus, exteriore voce expressus. Unde et verbum dicitur, a verbere mentis, id est a passione quia quodammodo anima patitur, cum ab ea de re intellectus habetur. Unde Aristoteles in libro *Perihermeniarum*, ait: « Ea quæ sunt in voce, notæ sunt eorum quæ sunt in animo. » Eleganter ergo Filius Dei dicitur Verbum, quia sicut mentis conceptus de mente procedit, ita Pater Filium genuit: sicuti sine aliqua diminutione, mens gignit intellectum, sic Pater sine omni diminutione sui gignit Filium; sicut verbum exteriore voce exprimitur, sic Filius quasi lingua Dei verbum varlis prophetis annuntiavit. Et sicut verbum Dei dicitur interior mentis conceptus, sic vox verbi dicitur exterior sonus. Unde, sicut Christus dicitur Verbum, sic vox verbi aliquis prædicans verbum. Sicut quilibet etiam propheta posset dici vox verbi, quasi verbum prædicans, tamen antonomastice Joannes Baptista dicitur vox verbi, quia non solum futurum prædictum, verum etiam præsentem demonstravit. Eleganter ergo de eo dictum est, quod sit vox verbi *clamantis in deserto*. Et nota, sicut apud logicum discernitur, alium esse sonum non vocem, alium esse sonum vocem; aliam vocem significativam, aliam non significativam; aliam significativam naturaliter, aliam ad placitum. Quædam autem res inanimatae fuerunt signa verbi, sed nulla vox ipsum verbum prædicaverunt: tale signum potest dici, sonus verbi, sed non vox verbi. Ut manna quod de cœlo descendit, fuit signum Christi, quædam vox verbi fuit significativa, quædam non.

Vox significativa seu articulata, dicitur quæ pro-
(14-16) Mercurius Trismegistus.

A fertur cum intellectu ejus qui loquitur, quando intelligit illud quod 152 vox dicit. Vox ergo significativa verbi fuerunt Isaías et Jeremias, quia quilibet eorum intelligebat quod dicebat; vox vero verbi non significativa fuit Balaam, Caiphas, etc., qui quamvis aliquid de Christo figurarent, non tamen intelligebant quod dicerent. Quædam autem vox verbi fuit significativa naturaliter, quedam ad placitum. Quidam namque philosophi naturaliter, ductu rationis comprehendenterunt Patris sapientiam, et ita verbum et multa de eo prædixerunt. Ut verbi gratia unus eorum (14-16) de Filio Dei ait: « Deus summus secundum fecit Deum, et eum dilexit tanquam unigenitum filium suum, vocavitque eum filium benedictionis æternæ. » Talis vox verbi significativa fuit naturaliter, quia ductu naturalis rationis. Illa vox significativa fuit ad placitum impudentis, id est beneplacitum Dei inspirantis, ut sancti prophetæ.

Talis vox fuit Joannes Baptista, unde de ipso dicitur: *Vox clamantis in deserto*. Iustum verbum, id est Christus, clamavit in multiplice deserto. In deserto mundi, creaturas Deum prædicantes, et sic in deserto mundi clamavit facto; in deserto Iudeæ, verbo, in deserto animi justi, nutu divino. Quid clamat? *Parate viam Domini*. Multiplex est via Domini. Via a qua viandum, ut pœnitentia, via juxta quam viandum, ut bonus prælatus, cuius sequi debemus exemplum; via in qua viandum, divinum præceptum; via ad quam viandum, Christus. De prima dicitur: *Parate viam Domini*; de secunda: *Via Sion lugent* (*Thren. i*); de tercia: *Beatis immaculati in via* (*Psal. cxviii*); de quarta: *Ego sum via, veritas et vita* (*Joan. xiv*). Via ergo paranda per pœnitentiam est, per contritionem, per confessionem, per satisfactionem. Via paranda est, ut ejiciatur lumen luxurie, ut ejiciatur pulvis vanæ gloriæ, lapis mentis induratae. *Rectas facite semitas Dei nostri* (*Matth. iii*).

Aliud est via, aliud semita. Via, est strata publica, per quam omnes communiter graduntur; semita, est arcta via et secreta, per quam pani et arctius graduntur. Unde, semita, quasi semis iter. Via ergo est præceptum, semita consilium. Præceptum ab omnibus debet impleri, consilium implet pauci, quia arctius est.

Semita autem aliquando est recta, aliquando indirecta. Indirecta quando aliquis speciem tenus implet consilia, quodam instinctu naturali, non amore Dei, ut philosophi, qui omnia reliquerunt, sed Christum non sunt secuti. Recta est semita, quando solo Dei intuitu impletur consilia. Hujus verbi sic clamantis vox fuit Joannes Baptista.

DE SANCTO PETRO APOSTOLO.

27. Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam (Matth. xvi.)

Petrus Ecclesiam figurat; sicutenim a petra Christo, Petrus dicitur, sic Ecclesia ab angulari lapide

Christo, nomen interius mutatur. Sicut a petra Christo ipsum datum est nomen, sic a petra Christo Ecclesiae datum est nomen. Sicut Petrus periclitatur in fluctibus, sic Ecclesia periclitatur in mundi tempestatibus. Ad similitudinem enim stellæ septentrionalis verritur, sed non mergitur; periclitatur, sed non naufragitur. Sicut Petrus dictus est Barjona, quasi *filius columbae*, sic Ecclesia filia cœlestis columbae, id est Spiritus sancti. Ad Petrum ergo Dominus loquens ait: *Tu es Petrus, subaudi, a me petra sic dictus; et super hanc petram, id est super me (17), ædificabo Ecclesiam 153 meam!* Et tibi dabo claves regni cœlorum (*ibid.*). Quod est istud regnum, cuius claves collatae sunt Petro et omni ejus successori? Una clavis est potestas ligandi atque solvendi; altera clavis est, discretio discernendi intra lepram et lepram, id est peccatum et peccatum. Eleganter potestas ligandi atque solvendi dicitur clavis, quia sicut clavis serat et reserat, sic potestas illa duos habet usus, unum in ligando, alterum in solvendo.

Dicitur autem sacerdos ligare, triplici de causa, quia vel reliquit ligatum, vel satisfactionem injungit, vel excommunicato imprecatur. Similiter, tripliciter dicitur solvere, quia sacramentaliter absolvit, et de poena remittit, et pro salute orat: officium etiam discernendi inter peccatum et peccatum, clavis dicitur; quia tali officio habet assignare differentiam inter peccatum et peccatum. Istæ sunt claves regni cœlorum. Quadruplex est regnum cœlorum; regnum enim dicitur Christus, sacra Scriptura, Ecclesia, vita æterna. De primo dicitur: *Regnum Dei intra vos est* (*Luc. xvii*). De secundo dicitur: *Simile est regnum cœlorum homini qui exiit primo mane seminare semen suum* (*Matth. xiii*). De tertio: *Regnum meum non est de hoc mundo* (*Joan. xviii*). De quarto: *Appropinquabit enim regnum cœlorum* (*Matth. iii*). Primi regni clavis dicitur illa de qua facta est mentio; quia per officium sacerdotis et potentiam a Christo datam, aperitur primum regnum fideli, et preparatur via ad Christum; per hoc enim quod sacerdos inter peccatum et peccatum discernit, et poenitentem absolvit, viam preparat fideli ad Christum. Similiter, per has claves reseratur introitus ad secundum regnum, id est ad sacram Scripturam. Nam per hoc quod sacerdos poenitentem solvit, de poena remittit, quantitatatem peccati ostendit, convenientiam etiam et differentiam inter peccata, ad intelligentiam sacræ Scripturæ mittit. Per has etiam claves reseratur aditus ad tertium regnum, id est. ad Ec-

(17) Alanus noster in expositione hujus loci secutus est opinionem sancti Augustini, qui lib. i *Retract.*, cap. 21 (et alibi saepius), hunc locum sic exponendum censet (licet aliam expositionem etiam non rejiciat qua, per (Petram), intelligitur Petrus, que est communis omnium aliorum sanctorum Patrum, et expositorum catholicorum) verba Augustini, loco citato, haec sunt: *Dixi in quodam loco de apostolo Petro, quod in eo, tanquam in petra, fundata sit Ecclesia, qui sensus etiam cantatur ore*

A clesiam. Simili modo ad quartum regnum, id est ad vitam æternam; et ita, quantum ad quadruplex regnum, dicuntur claves regni cœlorum. Iste claves ad sacerdotes pertinent, qui debent esse cœli janitores, et paradisi clavigeri. Sed iam istæ claves legitimæ, mutantæ sunt in adulterinas, quia non jam Dei intuitu et rationis ductu ligant aut solvunt, sed amore pecuniae non ligandos ligant, ut de eis vere possit dici: *Quodcunque ligaveris super terram, erit solutum in cœlis; et quodcunque solveris super terram, erit ligatum in cœlis* (*Matth. xvi*). Ecce isti clavigeri sunt non a clave, sed a clava; claves mutant in clavas, quia non eis viam aperiunt, sed potius seducendo, ad mortem æternam percutiunt.

B Isti potius videntur habere claves infernorum, quam regni cœlorum. Isti miseri non sunt vicarii Simonis Petri, sed Simonis magi.

DE SANCTA MARIA.

28. Egredietur virga de radice Jesse (*Isa. xi*).

Dominus Deus hominem quasi arborem vitæ plantavit in medio mundi, quasi in medio paradisi.

Lignum, inquam, fuit homo ante peccatum, propter naturæ suæ soliditatem, et vitæ; quia spiritualem habebat vitam, sed per peccatum istud lignum versum est in folium quod vento rapitur (*Job xiii*), et fugit velut umbra, et nunquam in eodem statu permanet (*Job xiv*). De hoc ligno processerunt multi rami, quidam virentes, quidam aridi, id est Adæ posteritas, de qua, quidam fecerunt fructum boni operis, tanquam virentes rami; quidam vero, rore cœlestis gratiæ caruerunt, et ideo a bonis operibus aruerunt. De hujus arboris radice, de qua processit Jesse, id est de antiquorum patrum generre, egressa est virga, id est Virgo Maria. Hæc virga sui fructus suavitate redemit amaritudinem radicis antiquæ. Hæc, vitium quod erat in trunco, redemit in surculo. Hæc eleganter dicitur virga, ratione nominis, ratione significationis, ratione proprietatis. **154** Ratione nominis, quoniam mutatione A in O, de virga fit virgo. Ratione significationis, quia per virginem Aaron figurata est Virgo Maria. Quia sicut virga illa sine omni exteriori beneficio, fronduit, floruit, fructum fecit; sic Virgo Maria sine virili adminiculo floruit Christum concipiendo, fructum fecit pariendo. Ratione proprietatis, quia sicut Virga instrumentum est regis, instrumentum est corrigentis, instrumentum est mensurantis; sic gloriosa virgo Maria instrumentum suis cœlestis regis, quo scilicet usus est ad regendum populum suum; instrumentum corrigentis, quia eo

multorum in versibus beatissimi Ambrosii, ubi de gallo gallinaceo ait: «Hoc, ipsa petra Ecclesiae, canente, culpam diluit.» Sed scio me postea saepissime sic exposuisse, ut per «hanc petram» intelligeretur, quem confessus est Petrus, nou enim dictum est illi tu es petra, sed, «tu es Petrus», «petra autem erat Christus (*I Cor. x*). Harum autem durarum sententiarum quæ sit probabilior, eligat lector. Hæc Augustinus. Vide Bellarminum, lib. i *De Romano pontifice*, cap. 10, et alios.

usus est ad corrigendum genus humanum ; instrumentum mensurantis, quo usus est ad claudendum se sub mensura humanitatis.

Et sicut virga dum in altum erigitur, recta linea dirigitur, sic Virgo Maria in altum beatitudinis fuit erecta, et tramite virtutum directa. Unde et de ipsa dicitur : *Quæ est ista quæ ascendit per desertum ?* etc. (Cant. iii.) De hac virga, flos est egressus, id est natus Christus; flos fructum facit, odorem reddit, campo pulchritudinem dat. Sic Christus fructum nostræ redēptionis fecit, odorem nominis sui ubique diffidit, spiritualem pulchritudinem mundo dedit.

29. Aliud est signaculum Dei, aliud sigillum ; aliud imago, aliud signum. Sigillum Dei Patris est Filius, quasi in omnibus signans illum, quia Patri coæqualis, coæternus, consubstantialis. Angelus est Dei signaculum, quasi in aliquibus signans illum ; quia in pluribus Deo similis, etsi non in omnibus. Unde de Lucifero dicitur secundum statum quem habuit ante casum : *Tu signaculum similitudinis Dei* (Eccl. xxviii). Sed Filius est sigillum Patris secundum unitatem essentiæ, angelus vero signaculum imitationis per rationem. Homo dicitur imago Dei, quasi imitago, quia non est ita expresse similis Deo sicut Angelus. Quælibet vero creatura dicitur signum Dei, quia sua essentia, sui ordinatio[n]e, sua pulchritudine prædicat Deum.

30. Vita æterna non solum dicitur promissio, sed repromissio ; quia non solum verbis promissa, sed etiam factis. Promissa per patriarchas, per prophetas, per Christum, per apostolorum senatum. Quis sanctus de vita æternæ dubitat adeptio[n]e, quæ probata est tot sanctorum præconiis, tot sanctorum exemplis ?

Non rideret Vincentius in equuleo, nisi securus esset de præmio. Non gauderet Laurentius in craticula, si dubitaret de gloria. Hoc totum operatur fides ; regna vincit, justitiam perficit, repromissionem acquirit.

31. Beata Virgo Maria est quasi *lilium inter spinas* (Cant. ii), quasi *oliva speciosa in campis*, quasi *plantatio rosæ in Jericho* (Eccl. xxiv). Lilium inter spinas oriens, quanto magis a spinis pungitur, tanto major odor ab eo emittitur. Lilium spinis præcellit odore, præeminet colore. Et beata Virgo, quanto majorem a Iudeis sustinuit persecutionem, tanto ipsius patientia majori bonæ opinionis fragravit redolentia. Hæc est quasi oliva in amplitudine hujus mundi, velut in medio campi, speciositatem virtutum retinens, sanctis cogitationibus virens, bonis operibus florens ; nobis fructum æternæ beatitudinis pariens, cœlesti oleo secunda, id est Spiritus sancti gratia. Hæc est quasi *plantatio rosæ in Jericho*. Rosa in Jericho plantata, oritur pulchrior, redolet fragrantior, majori rubore vestitur, diutius sua pulchritudine coloratur. Cum ergo Jericho interpretetur *defectus*, beata Virgo quasi quedam rosa in defectus humanæ naturæ plantata, fuit cæ-

A teris mulieribus virtute formosior, rubore terrena-rum tribulationum per patientiam venustior, odore bonorum operum redolentior.

32. Hi sunt tres gradus, per quos homo ascen-dit in cœlum : paupertas, humilitas, charitas. Ad hoc enim ut homo justificetur, oportet primo ut pauper sit spiritu, id est humilis et cor non apponat divitiis ut post eas mentaliter non abeat, quamvis eas materialiter habeat. Oportet autem habere quadruplicem paupertatem, contra quadruplicem divitiarum speciem ; sunt enim divitiae fortunæ, 155 quæ consistunt in auro et argento, et lapidi-bus pretiosis, et honoribus terrenis quæ eadem le-vitate recedunt qua accedunt, et ideo dicuntur for-tunæ. Que si affluant, non debet homo iis cor apponere. Sunt et divitiae nature, quæ consistunt in dotibus corporis, ut in pulchritudine, robore, incolumitate, in dotibus animæ, ut in memoria, intellectu, ratione. De his non debet homo super-bire, sed contra hæc, paupertatem semper retinere. Sunt divitiae quæ consistunt in virtutibus, et donis Spiritus sancti. De his autem divitiis non debet etiam homo superbire, ne recedant ex hominis su-perbia, sicut accesserunt ex divina gratia. Divitiae gloriæ, consistunt in æterna beatitudine. Nec etiam debet superbire de illa, in præsenti vita, propter meritorum suorum insignia, quia superbia non soli-aufert insignia meriti, verum etiam insignita-m præmii. Secundus gradus per quem ascen-dit homo in cœlum, est humilitas ; hujus tres sunt species, prima est sufficiens, quæ exhibetur ma-jori ; secunda abundans, quæ solvit pari ; tertia, consummans, quæ persolvitur minori. Hæc est con-summatio omnis justitiae, de qua dicit Dominus ad Joannem : *Oportet me implere omnem justitiam* (Matth. iii), id est supremum gradum humilitatis. Est autem supremus gradus charitas, secundum quam homo tenetur Deum diligere supra se, infra Deum se, proximum intra se.

33. Tres pueri, Ananias, Azarias et Misael, ne legem Dei impleant, captivantur (Daniel i) ; quia in hoc mundo, tres animæ potentiae ne se plene exerceant, captivantur ; scilicet irascibilitas, concupisci-bilitas, rationabilitas : irascibilitas, ne refrenet vi-tia; concupiscibilitas, ne appareat recta; rationa-bilitas, ne examinet singula. Sed quartus, Daniel contemplativus gaudet, visiones videt, quia superior portio rationis quæ extingui non potest, veritatem videt in speculo. Ne ergo nos captivitas terræ aquilonis, ira ad lites invitet, ad contumelias inflammet, ad detractiones moveat, ad odia succendat; ne con-cupiscentia excitet gulam, evocet luxuriam, cupidi-tatem pascat, avaritiam nutrit ; ne ratio fallatur, ne imaginationibus seducatur, ad nos clamat Do-minus dicens : *O, o, o, fugite de terra aquilonis* (Zach. ii). Terra aquilonis, civitas est Babylonis ; quid est Babylon, nisi mundus iste, in quo spiri-tualis Nabuchodonosor, id est superbia, regnat ? De hac terra fugite, ne irascibilitas erret; fugite, ne

concupisibilitas deviet; fugite, ne rationabilitas exorbitet. Nobis in terra captivitatis aquilonis, imminet triplex vae. Vae, quia succensi ira; vae, quia inflammati concupiscentia; vae, quia ratio offuscata.

Iloc insinuans Jeremias ait: *A, A, A. Domine Deus, quia puer ego sum, et nescio loqui* (*Jer. 1*). A, quia ira decoquit; A, quia concupiscentia succedit; A, quia ratio dormit; et ideo *puer ego sum, et nescio loqui*. Ab hac terra aquilonis panditur omne malum; malum in Deum, per blasphemiam; malum in proximum, per superbiam; malum in se ipsum, per luxuriam.

34. Igni luxuriæ tria materiam præstant, scilicet, sarmentum, sulphur, sterquilinium.

Exterior corporis pulchritudo eleganter compatur sarmento; nam sicut sarmentum ad modicum viret in vere, marcescit in hieme, arescit in grandine, reservatur flammæ; sic exterior corporis pulchritudo nunc in facie vernat, nunc ab hieme senectutis fugatur, nunc per mortem extirpatur, nunc flammæ luxuriæ materiam præstat. Quid est exterior pulchritudo, nisi superbiae fomentum, lumen deauratum, sterquilinium dealbatum, sarmentum igni luxuriæ reservatum? Sulphur vero est gula, quia sicut sulphur fetet et ardet, sic gula fetet per infamiam, ardet per concupiscentiam. Quid est gula, nisi luxuriæ seminarium, rationis sepulcrum, acervus stercorum, prædo pudoris, hostis castitatis, origo immunditiae, mater nauseæ? Sterquilinium vero quod impinguat terram, et possimam **156** a se emittit redolentiam, est desidia, quæ carnem impinguat ad luxuriam, et solam in se gerit infamiam. Unde David desidiosus in palatio, laboravit adulterio. Et :

Quæritur Agistus, quare sit factus adulter?
In promptu causa est: Desidiosus erat.

(*OVID., I. 1 De remed. amoris.*)

O miserabilis ignis luxuriæ, cui sulphur materia, scintilla desidia, fumus infamia, cinis immunditia!

35. Divitiæ materiam præstant avaritiae, quia multi dejecti paupertate, avaritia non æstuant, qui postquam divites facili sunt, eadem laborant.

36. Terreni honores, et mundanæ potestates, eleganter seno et stipulae sunt comparabiles, quia sicut senum vel stipula, nunc viret, nunc in clibanum mittitur; nunc floret, nunc conteritur; sic mundana gloria nunc viret, nunc emoritur; nunc splendet, nunc teritur. Quid ergo sunt terreni honores, nisi bonorum imagines?

Quid mundanæ potestates, nisi potestatum histriones? Quid sacerdotes dignitates, nisi dignitatum larvæ et simiæ? Quid terrena bona, nisi bonorum phantasie? certe, bona terrena bona non sunt; si bona essent, nunquam deessent, non abessent justis, non adessent injustis.

Si bona essent, animum implerent, non mentem

A exhaustirent, non essent talia per quæ mens fit quadam vacuitate plena et quadam plenitudine vacua. Si bona essent, tellus eis non gauderet, paradius non careret. Hæc terrena bona avaritiæ sunt materia.

37. Si vis vitare luxuriam, gulam refrena, vigilis insta, orationibus intende. Si vis vitare avaritiam, attende quod avaritia est idolorum servitus, (*Ephes. v*). Si vis vitare vanam gloriam, considera, quod vanitas vanitatum, et omnia vanitas (*Eccles. i*). Considera quod hoc solum gloriosum retinet secum vana gloria, quod appetitores sui contemnat, appetat contemptores, volentes aspernetur, fugientes insequatur.

38. Pœnæ infernales quas damnandi in inferno patientur, sunt novem: prima est, ignis inextinguibilis, qui scilicet ignis tanto excedit ignem nostrum, quanto noster excellit ignem imaginarium; de quo dictum est: *Ite, maledicti, in ignem æternum* (*Matth. xxv*). Et alibi: *Ignis eorum non extinguitur* (*Marc. ix; Isa. LXVI*). Nota duplum effectum istius ignis, quia nec consumet, nec consumetur. Secunda pœna damnatorum erit, frigus incomparabile. Unde Job: *Transibunt ab aquis nitrum ad calorem nimium* (*Job xxiv*). Tertia, vermis immortalis, unde: *Vermis eorum non morietur* (*Isa. LXVI*). Quarta fetor intolerabilis. Vix enim damnati fetorem illum sustinebunt. Quinta, tenebrae palpabiles, quæ tantum erunt spissæ, quod sere scindi possent. Unde Dominus: *Projicite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus et stridor dentium* (*Matth. xxii*). Et Job: *Si sustinuero, infernus domus mea est, et in tenebris stravi lectulum meum* (*Job xviii*). Et propheta: *Impi in tenebris conticescent* (*I Reg. ii*). Sexta, flagella cædentiū; impii enim gravissimis flagellis affligentur. Septima, visio dæmonum, serpentum, et quadrupedum. Octava, confusio peccatorum, quia omnia peccata mali coram oculis suis videbunt, et non tantum sibi, sed etiam omnibus cuiuslibet opera mala erunt manifesta. Nona, et ultima pœna, erit, desperatio; nemo enim illorum de cætero requiem se sperabit habiturum.

39. Quatuor modis fugiet homo novem prædictas pœnas, scilicet; fuga, pudore, dolore, timore.

DFuga, ut quandiu vivit, fugiat peccata in quantum potest. Quædam enim peccata magis fugiendo, quam resistendo vincuntur, ut luxuria. Unde Paulus: *Fugite fornicationem* (*I Cor. vi*), quia non debet fieri conflictus cum ea, nisi terga vertendo. Pudore, ut de vita sua pessima in præsenti erubescat, et erubescendo pœnitentiam agat. Dolore, ut de peccatis præteritis, et quia Deum offendit, doleat. Timore, ut Creatorem suum, et etiam supplicium timeat, et ita in præsenti dignam pœnitentiam accipiat, ne in futuro sine fine novem prædictas pœnas sentiat.

157 40. *Exultate Deo adjutori nostro* (*Psal. LXXX*). In spiritualibus gaudiis exsultandum est, non in terrenis, quæ delectationem promittunt, et

auferunt. Si vls ista terrena gaudia fugero, ratio-
nem consule; hanc si audire volveris, dicet tibi : Relinque ista, ad quæ indiscrete discurritur ; relinque divitias ob pericula possidentium, et onus ; relinque corporis voluptates, quia molliunt et encer-
vant ; relinque ambitum, tumida est res, vana et ventosa, nullum habens terminum. Vides, quam miserum sit terrenas delectationes appetere, quam miserum potentium liminibus insidere ? Multum ha-
bes contumeliarum ut intres, plus cum intraveris. Præteri istos gradus divitum, et magno fastu su-
spensos honores.

Isti terreni, quamvis humillimi sint et dejecti,
tamen per difficiles et arduos gradus adeuntur.
Periculosa in fastigium dignitatis via est. Dirige
ergo viam intentionis ad spirituales mentis divitias,
res videlicet amplissimas et tranquillissimas ; ad
quam verticem rationis si ascenderis, tibi fortuna
caput submittet.

Omnia quidem sub te quæ pro excellentissimis
habentur, aspicies. In tuto pars tui melior est, sci-
licet ratio, huic fortuna nocere non potest. Ilac via
eundum est, et in isto vitæ habitu componendus
est homo, placide quidem, non molliter. Longum
gaudium et perenne manet rationis : accipe illud
gaudium quod immortale est, et assiduum dele-
ctat. Qui enim rationi indulget sibi non alieno in-
nixus est ; nam qui alieno sustinetur auxilio, potest
cadere.

Quis autem prudens confidit in fortuna ? aut quis
prudens se miratur ob aliena ?

Quid est beata vita, nisi mentis securitas, et per-
petua tranquillitas ? hanc dabit animi magnitudo,
dabit constantia bene vivendi tenax. Ad hæc perva-
nitur, si mentis puritas tota perfecta sit, si serve-
tur in rebus agendis, ordo, modus, decor, innoxia
voluntas ac benigna, intenta rationi, nec unquam
ab illa recedens.

41. *Perdes omnes qui loquuntur mendacium* (*Psal. v.*). O homo, quantum a summa veritate di-
scordas, dum figurantis mendaciorum operam præ-
stas ! Quomodo te putas venire ad verum, si etiam
in verbis dissentis a vero ? Nescio qua conscientia
ea lingua quis rogat Denique qua eructavit menda-
cium. Linguae amputat officium, qui eam exercet
ad mendacium ; quo pacto, ita incauteriatur con-

A scientia, sicut inendacii nota. Cum omne pecca-
tum mortale hominem alienet a vero esse, nullum
magis quam mendacium derogat veritatis naturæ ;
hoc est vitium quod falsa testimonia commentatur,
fabricat adulaciones, invenit fraudes, consummat
detractiones. Per hoc vitium corde et ore loquitur,
in semetipso diversificatur, negat ore quod tenet in
corde. Per hoc vitium, cor contradicit ori, os obviat
cordi. Hoc vitium hæresim parit, schismata facit,
generat suspiciones, inauditos concinnat rumores ;
hoc colorat probra turpia, palpat denudanda, denu-
dat velanda, assistit perjuriis, assidet actionibus
inhonestis.

Cum omnis res lege naturæ ad utilitatem proximi
tendat, hæc sola veritatem expugnat, hæc tantæ
B malitiæ rubiginem in se continet, quod nulla ratio
eam excusare possit. Non hanc solvit a reatu in
obstetricibus naturalis pietas (*Exod. i*), non in Ga-
baonitis rationalis timiditas (*Josue. ix*), non in Pe-
tro terror mentis (*Matth. vi*), nec in Anania pro-
videntia necessitatis (*Act. v*). O homo, si in tuo
mendacio sit falsitas, in culpa erit veritas ? O misera-
bilem-mendacii effectum, qui intentionis proponit
falsum, et consequenter assumit verum supplicium !
Quantum deviat ab officio linguae, qui os comma-
culat mendacii sorde ! Mendacium fermentum est,
quod totam locutionis massam corruptit, et si
quid boni in locutione est, in sui amaritudinem
convertit.

C Est triplex mendacium, vanitatis, falsitatis, inten-
tionis. Primum miserabile, secundum culpabile,
tertium abominabile. Primum est pœnæ, secundum
culpæ, tertium malitiæ.

158 Primum innatum, secundum excogitatum,
tertium elaboratum.

42. Per hoc quod Christus in nuptiis mutavit
aquam in vinum (*Joan. ii*), figuratur quod in illis
nuptiis quas celebravit in thalamo uteri virginalis,
uniendo humanam naturam divinæ, mutavit insipi-
ditatem antiquæ legis in saporem novæ legis. In
hac dono virginalis uteri, quasi triclinium erat,
ordo trium virtutum, humilitatis, virginitatis, cha-
ritatis; architriclinus erat Christus, quasi princeps
triclinii. Ibi triplex aqua fuit in triplex vinum mu-
tata, poena in pœnitentiam, austeras in gratiam,
misericordiam.